QORTI ~IVILI, PRIM'AWLA

Im]allef

Onor. Giannino Caruana Demajo LL.D.

Seduta ta' nhar il-{img]a 8 ta' Marzu 2002

Numru

~itazzjoni 1224/1999

Joseph Dimech, Joseph Borg, Martin Giordmaina, Carmelo Bezzina, Paul Fenech u Francis Schembri

versus

Farmers' Central Co-operative Society Limited

F'din il-kaw\a l-atturi, li huma impjegati b]ala pitkala b'kuntratt tax-xog]ol mal-konvenuta, qeg]din jitolbu illi l-qorti tg]id illi tnaqqis li sar mill-]las li kellha tag]tihom il-konvenuta ma kienx skond il-li[i.

L-art. 2(1)(*b*) ta' l-Avvi\ Legali 54 ta' l-1989 jimponi l-]las ta' dritt (*levy*) lid-Dipartiment ta' l-Agrikoltura u Sajd g]all-u\u tal-fa`ilitajiet li jing]ataw fi`-`entri tal-bejg] tal-prodotti tar-raba' f'Malta u G]awdex. Dan id-dritt kellu jit]allas (a)

mix-xerrejja, (b) mill-pitkali jew mill-g]aqdiet ko-operattivi li jag]mluha ta' pitkali, u (`) mill-bdiewa.

Sa Lulju ta' l-1991 dan id-dritt kien jit]allas mill-konvenuta. Ming]ajr il-kunsens ta' l-atturi, i\da, il-konvenuta bdiet tnaqqas dan il-]las mill-paga tag]hom, u riedet li jroddulha dak li kienet [à]allset. L-atturi ikkontestaw dan it-tnaqqis kemm g]ax il-kuntratt ta' xog]ol tag]hom ma ja]sibx g]alih u kif ukoll g]ax il-]las kellu jsir mill-konvenuta.

Saret laqg]a bejn il-partijiet fl-10 ta' {unju 1992 u tqabbad arbitru biex jag]ti interpretazzjoni ta' l-avvi\ legali. L-arbitru, i\da baqa' ma tax il-*lodo* tieg]u, u g]alhekk tne]]ietlu l-]atra fil-11 ta' Novembru 1998.

Billi sallum il-konvenuta baqg]et tag]mel it-tnaqqis mill-]lasijiet lill-atturi, u g]alxejn l-atturi sej]ulha b'ittra uffi`jali tad-19 ta' Mejju 1999 biex troddilhom it-tnaqqis, l-atturi fet]u din il-kaw\a u qeg]din jitolbu illi l-qorti:

1. tg]id illi t-tnaqqis li g]amlet il-konvenuta mill-paga tag]hom biex t]allas id-dritt ta]t l-art. 2(1)(*b*) ta' l-Avvi\ Legali 54 ta' l-1989 ma kienx skond il-li[i;

2. tillikwida s-somma li l-konvenuta g]andha trodd lil kull wie]ed mill-atturi; u

3. tikkundanna lill-konvenuta t]allas lil kull attur is-somma hekk likwidata, flimkien ma' l-ispejje\ [udizzjarji fosthom dawk ta' l-ittri uffi`jali tad-19 ta' Mejju 1999 u tal-10 ta' Novembru 1998.

Il-konvenuta ressqet dawn l-e``ezzjonijiet:

1. l-azzjoni waqg]et bi preskrizzjoni, kemm dik ta' sena ta]t l-art. 2147(`), kif ukoll dik ta' ]ames snin ta]t l-art. 2156(*f*) tal-Kodi`i ~ivili; u

2. it-tnaqqis mill-paga sar skond ftehim bejn il-partijiet, u l-atturi ng]ataw ukoll kumpens bi\-\jieda fil-kummissjoni minn 3% g]al 3½%.

Id-dispo\izzjoniji tal-li[i li dwar l-interpretazzjoni tag]ha ma humiex qeg]din jaqblu l-partijiet tg]id hekk:

> **2.** (1) Id-Direttur ta' l-Agrikoltura u Sajd g]andu jitlob, g]all-u\u tal-fa`ilitajiet provduti mid-dipartiment tieg]u fi`-`entri tal-bejg] ta' prodotti tal-biedja f'Malta u G]awdex, dritt li jit]allas kif [ej:
>
> (*a*) minn xerrejja, dritt ta' `ente\mu g]al kull Lm3 bejg] li jidhru fuq kull kont ta' bejg];
>
> (*b*) mill-pitkali jew mill-g]aqdiet ko-operattivi li ja[ixxu ta' pitkali, dritt ta' `ente\mu g]al kull Lm3 fuq kull kont relattiv g]all-bejg] li jsir permezz ta' dak il-pitkal jew ta' dik il-ko-operattiva;
>
> (`) mill-bdiewa, dritt ta' `ente\mu g]al kull Lm3 bejg] li jidhru fuq kull kont tal-bdiewa.
>
> (2) Fil-ka\ijiet kollha msemmijin fis-sub-regolament (1), l-inqas dritt g]andu jkun ta' `ente\mu.

Il-kwistjoni fil-ka\ tallum hija jekk l-atturi humiex pitkali jew jekk il-pitkal hijiex is-so`jetà ko-operattiva konvenuta u l-atturi huma biss impjegati tag]ha u jag]mlu xog]ol ta' pitkali f'isimha u fl-interess tag]ha. Skond ix-xiehda ta' Carmelo Baldacchino, assistent ta' l-institur tal-konvenuta, l-atturi huma impjegati tal-konvenuta[1]. Dan ifisser illi x-xog]ol ta' pitkal li jag]mlu ma jag]mluhx f'isimhom i\da f'isem il-konvenuta. Il-fatt illi l-paga tag]hom tin]adem bi proporzjon mal-volum tal-bejg] li jag]mlu ma jibdilx il-fatt illi huma impjegati u g]alhekk ix-xog]ol jag]mluh g]all-konvenuta. Din il-konklu\joni hija msa]]a mill-fatt illi, kif qal l-istess xhud,[2] ikun kemm ikun il-bejg] li jag]mlu l-atturi l-konvenuta xorta t]allashom g]all-inqas il-paga minima nazzjonali.

Dan ifisser illi l-konvenuta hija wa]da "mill-g]aqdiet ko-operattivi li ja[ixxu ta' pitkali", u g]alhekk, skond il-para. (*b*) tar-regolament 2(1), hija l-konvenuta li g]andha t]allas il-parti tad-dritt li jit]allas mill-pitkali.

Ng]addu issa biex inqisu l-e``ezzjoni ta' preskrizzjoni.

---

1 Ara x-xiehda ta' Carmelo Baldacchino fis-seduta ta' l-14 ta' {unju 2001, *fol.* 88.

2 *Ibid.*

Il-konvenuta qieg]da tistrie] kemm fuq l-art. 2147(`), kif ukoll fuq l-art. 2156(*f*) tal-Kodi`i ~ivili. Billi l-konvenuti qeg]din jitolbu l-]las ta' parti mill-paga li ma t]allsitx, il-preskrizzjoni li tg]odd g]all-ka\ hija dik li tolqot l-azzjonijiet g]all-]las tal-pagi, *i.e.* dik ta' sena ta]t l-art. 2147(`), u mhux dik residwali ta']ames snin ta]t l-art. 2156(*f*).

Minn meta bdiet tg]addi l-preskrizzjoni?

Il-]lasijiet ilhom jinqatg]u minn Awissu ta' l-1991[3]. L-atti [udizzjarji li kisru l-preskrizzjoni kienu l-ittra uffi`jali tad-19 ta' Mejju 1999 u `-`itazzjoni li kienet pre\entata fis-26 ta' Mejju 1999. L-atturi i\da qeg]din ig]idu illi kien hemm sospensjoni tal-preskrizzjoni sakemm damu g]addejjin il-pro`eduri quddiem l-arbitru, bejn l-10 ta' {unju 1992 meta sar il-ftehim li jin]atar arbitru, u l-11 ta' Novembru 1998 meta ntemmet il-]atra tieg]u[4].

Jekk il-pro`eduri quddiem l-arbitru jistg]u jitqiesu b]ala kaw\a ta' sospensjoni tal-preskrizzjoni, g]andu jg]odd g]alihom, b'analo[ija mal-pro`eduri [udizzjarji, dak li jg]id l-art. 2132 tal-Kodi`i ~ivili:

> **2132.** (1) Il-ksur tal-preskrizzjoni mag]mul b'talba [udizzjarja, jitqies b]allikieku ma sarx, jekk l-attur jirrinunzja g]at-talba, jew jekk il-kaw\a tibqa' de\erta, jew jekk it-talba ti[i mi`]uda.
>
> (2) G]al dik li hija r-rinunzja jew i`-`a]da ta' talba [udizzjarja, id-dis-posizzjonijiet ta' dan l-artikolu ma jg]oddux fil-ka\ijiet li l-attur jista', skond il-li[i, jer[a' j[ib 'il quddiem it-talba, basta li din it-talba ter[a' tin[ieb 'il quddiem fl-istess qorti jew f'o]ra fi \mien xahar minn dak in-nhar tar-rinunzja jew ta`-`a]da, u l-konvenut ji[i nnotifikat bil-mod u fi\-\mien imsemmijin fi\-\ew[artikoli ta' qabel dan, skond ma jkun il-ka\.

L-atturi g]andhom jitqiesu li irrinunzjaw g]all-pro`eduri quddiem l-arbitru, sabiex i[ibu t-talba tag]hom quddiem il-qorti, meta temmew il-]atra ta' l-arbitru fil-11 ta' Novembru 1998. Biex ikomplu jinqdew bil-ksur u s-sospensjoni tal-preskrizzjoni

3 *Foll.* 66 *et seq.*

4 Ara l-verbal tas-seduta tas-7 ta' Novembru 2000, *foll.* 49 *et seq.*

li se]]ew bis-sa]]a tal-pro`eduri quddiem l-arbitru, l-atturi kellhom iressqu t-talba tag]hom mill-[did, quddiem il-qorti, fi \mien xahar mill-11 ta' Novembru 1998. Dan ma g]amluhx, u g]alhekk il-pro`eduri quddiem l-arbitru g]andhom jitqiesu, g]all-g]anijiet tal-preskrizzjoni, b]allikieku ma sarux.

Interpretazzjoni differenti minn din tkun tfisser illi pro`eduri arbitrali g]andhom sa]]a aktar minn pro`eduri fil-qorti biex jiksru u jissospendu l-preskrizzjoni.

Il-preskrizzjoni ta]t l-art. 2147(`) g]alhekk tolqot dawk il-]lasijiet li kellhom isiru aktar minn sena qabel il-pre\entata ta' l-ittra uffi`jali u ta`-`itazzjoni, *i.e.* qabel Settembru ta' l-1998. Ma jintlaqtux bil-preskrizzjoni dawk il-]lasijiet li kellhom isiru minn Settembru ta' l-1998 'il quddiem.

Il-qorti g]alhekk ti`]ad it-tieni e``ezzjoni tal-konvenuta, tilqa' l-ewwel talba ta' l-atturi, u tilqa' wkoll l-e``ezzjoni ta' preskrizzjoni ta]t l-art. 2147(`) tal-Kodi`i ~ivili dwar dawk il-]lasijiet li kellhom isiru lill-atturi qabel Settembru ta' l-1998. Tordna li jitkompla s-smig] tal-kaw\a g]all-g]anijiet tat-tieni u tat-tielet talbiet.

Dwar l-ispejje\, ikun hemm de`i\joni fis-sentenza finali.

Giannino Caruana Demajo
Im]allef

Connie Micallef
Dep. Re[.